

Extra impuls voor onze samenleving

Kickstartend sterker na corona

Dat de coronapandemie nadelige effecten heeft gehad op de samenleving staat buiten kijf. Het Rijk stelt nu gemeenten financiële middelen ter beschikking om na corona een vlotte herstart te maken. Dit stuk poogt richting te geven aan de besteding ervan.

Het is niet met 100% zekerheid vast te stellen welke negatieve gevolgen precies in welke mate door corona ontstonden of verergerden. Een deel van de problemen speelde al, een ander deel zal weer verdwijnen nu de samenleving weer op gang komt. Een derde categorie ontwikkelingen had zich ook zonder corona voorgedaan. Evengoed ligt de vraag voor hoe we in de ABG-gemeenten komen tot een goede inzet van de incidentele Rijksmiddelen. Dit stuk poogt die vraag van antwoord te voorzien.

Werkwijze

Begonnen is met een inventarisatie van de problemen. Startend met een oriënterende ronde met beleids- en uitvoerende ambtenaren voerde een externe onderzoeker

in juli en augustus een reeks gesprekken met vertegenwoordigers van een brede waaier aan stakeholders. In deze gesprekken werd opgehaald welke problemen corona naar het idee van deze inhoudelijk deskundigen veroorzaakte of aan het licht bracht en in welke mate naar hun oordeel de samenleving daarmee nu nog kampte. Parallel hieraan werd een online enquête uitgezet onder professionals en inwoners. Deze vragenlijsten besteedden niet alleen aandacht aan gepercipieerde problemen en uitdagingen, ze vroegen tevens naar oplossingsrichtingen en ideeën.

Meest kansrijk ideeën opgehaald bij inwoners:

- Sport/cultuur verenigingen steunen, stimuleren, helpen financieel gezond te blijven;
- Evenementen organiseren;
- Stimuleren van initiatieven en lokale acties;
- Dynamisch initieerprogramma maken (gemakkelijk aan te vragen zonder bureaucratie).

Meest kansrijke ideeën van professionals werkzaam in de ABG:

- Sociale initiatieven financieren en ondersteunen;
- Verenigingen en clubs financieel ondersteunen wanneer nodig;
- Verenigingen helpen bij het verkrijgen van publiciteit om sneller en eenvoudiger hun doelen te bereiken;
- Een gezonde(re) leefstijl bevorderen;
- Op bewegen en gezond leven investeren;
- Dagelijks een gezond en goedkoop recept publiceren;
- Zomeractiviteiten, clinics voor jongeren, sporten bij de naschoolse opvang, kleutermiddagen organiseren – volksgezondheid begint bij de jeugd.

De gespreksverslagen en enquêteopbrengsten zijn aangevuld met deskresearch van allerlei bronnen, variërend van GGD'en tot regionale zorgaanbieders, van landelijke onderzoeksbureaus tot het CBS. Die bevindingen zijn met een aantal professionals nogmaals teruggekoppeld.

Al deze bevindingen, inzichten en andere opbrengsten vormden het uitgangspunt voor overleg met ambtenaren sociaal domein en economie. Naast oplossingsrichtingen en concluderende inzichten leverden die sessies aanvullende fundamentele vragen op. De beantwoording daarvan was niet altijd aan ambtenaren.

Economie

De gevolgen van corona lijken in economisch opzicht behoorlijk weg te ebben. De economie veert alweer stevig terug. Uitzondering is de cultuursector (met name de podiumkunsten) en enkele deelsectoren van de horeca en de evenementenbranche. Zij hadden bovengemiddeld te lijden onder kabinetsmaatregelen om de te snelle verspreiding van het virus te dempen. Zowel hun belangenverenigingen als individuele ondernemers hebben zich nationaal en regionaal laten horen.

Als ondernemers zich niet laten horen, kan dat betekenen dat ze hard en succesvol aan het werk zijn. Het kan ook betekenen dat ze in stilte wonden proberen te stelpen die fataal zullen blijken. Niet iedere ondernemer weet zich aan veranderende omstandigheden aan te passen. Ondernemers zijn uiteraard zelf primair verantwoordelijk voor het gezond houden van hun onderneming.

Veel rechtstreekse economische schade is al door landelijke, regionale en lokale ondersteuning gedempt.

Een aantal bedreigingen die toch al op de loer lagen is door corona versneld of verhevigd. Een voorbeeld is die van de hoeveelheid leegstaande winkelpanden. Het stelt nieuwe eisen aan hoe we onze (winkel)centra fysiek inrichten. We zullen deze eisen en voorwaarden, nog nadrukkelijker dan voorheen, samen met de detaillisten en andere ondernemers in onze centra inbrengen in de plannen zoals we die gaan maken. Dit overleg valt als zodanig even buiten de scope van dit plan; beschouw het als een goed voornemen voor de nabije toekomst.

Sociaal domein

Zijn we mentaal en fysiek fitter en gezonder dan voorheen of zitten we er juist massaal doorheen, rokend, drinkend en bankhangend overmatig etend? In hoeverre is het verenigingsleven ter ziele? Trok de pandemie bestaande structuren kapot? Hoe gaat het nu werkelijk met de ouderen, de jongeren, de sociaaleconomisch kwetsbaren? Kún je een samenleving zo categoriaal in dwarsdoorsneden beschouwen?

De consensus is dat met name de mensen die op basis van inkomen en opleidingsniveau van oudsher al zwak stonden als gevolg van corona verder in het nauw kwamen. De impact van corona zelf (het ziekteverloop bij besmetting) blijkt groter op mensen met lage inkomens, geen of slecht betaald werk, beperkte opleiding, laaggeletterdheid of beperkte kennis van het Nederlands.

Ook het als gevolg van de maatregelen en lockdowns tot stilstand komen van de samenleving hakt er steviger in bij mensen met een lagere sociaaleconomische status¹. De bestaande gezondheidsverschillen² tussen groepen inwoners zijn tijdens de coronacrisis verder aangescherpt. Daarnaast is het de vraag in hoeverre er sprake gaat zijn van mentale problemen in de bevolking als de pandemie in virologische zin voorbij is³. Ook dan is het vermoeden dat vooral de mensen die het toch al zwaarder hebben harder getroffen worden.

Spanningen

Met name in de grensgemeenten vergrootten de verschillen in maatregelen zoals die golden in en tussen België en Nederland de problemen. Een tijdlang is de grens tussen beide landen zelfs afgegrensd geweest. Zowel sociaal als economisch leidden dergelijke ingrepen soms tot spanningen en polarisatie waar inwoners, ondernemers en verenigingen over en weer ernstig van te lijden hadden.

Nog meer vragen

Wie is de (gemeentelijke) overheid, wat verwacht de samenleving van haar? Hoe kan zij ingrijpen? Hoe weet ze met voldoende zekerheid dat de mensen op wie ze zich richt degenen zijn die haar inderdaad nodig hebben? Ziet ze niet iets of iemand over het hoofd waar deze incidentele bijstand veel beter op zijn plaats was?

Maar ook: kan een overheid bedenken wat inwoners, ondernemers en verenigingen nodig hebben? Kan hulp bieden niet doorslaan in voor mensen bepalen wat goed voor hen is? Hoe hou je de autonomie en eigenwaarde van

inwoners in stand als je intussen hun problemen benadrukt? Als iemand iets niet als een probleem wil ervaren, wie is dan de gemeente om hem te vertellen dat hij zich vergist? Deze vragen en het onbehagen waarop ze groeiden, leidden tot het inzicht dat de beste kans op succes niet zozeer ligt in het op willen lossen van problemen. Ze ligt vooral in versterken van wat al goed is.

Oplossingen

De onduidelijke probleemanalyse maakt het lastig een vastomlijnd oplossingspakket samen te stellen waarvan doel en effectiviteit op voorhand duidelijk zijn. Meer tijd en geld steken in het onderzoeken van wat ingrepen op moeten leveren en wat ze zouden mogen kosten, levert slechts de zekerheid op dat er minder middelen overblijven om daadwerkelijk iets mee te doen.

De colleges van de ABG-gemeenten onderkennen deze Catch-22. Ze willen voorkomen dat de hang naar perfectie de vijand van het goede wordt. Toen de pandemie ons land trof, waren er ook even geen structuren en kaders maar bleek de zelfredzaamheid enorm. Een warme golf van saamhorigheid sloeg over de samenleving. Dáár moet op in te prikken zijn.

1 Een [gezondheidsscan](#) van de GGD toont de verschillen in gezondheid in Brabant tussen bevolkingsgroepen. Deze verschillen zijn door corona groter geworden.

2 In een [overzicht](#) poogt de GGD de 'positieve gezondheid' en de invloed daarop van corona inzichtelijk te maken.

3 De Vlaamse psychiater [Dirk De Wachter](#) schetst in een interview met het Belgische blad *Knack* een somber beeld over de rekening die in mentaal opzicht betaald gaat worden als de virologische crisis voorbij is.

Overwegingen

Bij het bespreken van de bevindingen, zowel tussen beleidsmedewerkers als portefeuillehouders, ontstaat al snel de notie dat 'netwerken versterken' de rode draad is. Het helpt bij álles je als inwoner, ondernemer of vereniging verbonden te voelen met de mensen om je heen. Het helpt bij eenzaamheid, werkloosheid, te lege orderboeken, personeelstekort, het zoeken van oppasouders, stageplaatsen, gelijkgestemden, sportmaatjes of verse verenigingsbestuursleden. In een sterk netwerk vind je mensen met goede ideeën, contacten en kennis.

'Verbinden' slaat de klok. Dat 'verbinden en versterken' slaat ook op de programma's waartoe gemeenten al eerder besloten. De incidentele extra inzet die we nu doen op het weer herstarten van de samenleving, moet als het enigszins kan deze eerdere plannen en voornemens versterken.

De meest kansrijke ideeën richten zich daarnaast als het enigszins kan op 'behouden van wat goed is'. Zowel het goede dat er al was vóór corona toesloeg als het goede dat de kop opstak als gevolg van corona. Cultuurcentra, dorps huizen en verenigingen in onze gemeenten verdienen het bijvoorbeeld te worden gestut in financieel zware tijden ('het oude'), en ook de versterkte drang om eropuit te trekken om buiten in de natuur te gaan wandelen, sporten en bewegen verdient ondersteuning en versterking ('het nieuwe').

Tot slot is 'onderling vertrouwen' een uitgangspunt. Aan het begin van de coronacrisis ontstonden spontaan allerlei mooie, hartverwarmende initiatieven. De samenleving toonde in het holst van de crisis aan uit veerkrachtig hout te zijn gesneden. Laten we dat niet tenietdoen met overmatige bureaucratie en regelzucht.

Zelfredzaamheid

De financiële middelen voor het sociale en economische herstartplan creëren als het even kan de voorwaarden voor inwoners, ondernemers en verenigingen om zichzelf en elkaar naar behoefte bij te staan. Niet te veel regels, bepalingen en beperkingen, geen controledrift of haarkloverij. We sturen op zelfredzaamheid, improvisatievermogen en, het is al genoemd, vertrouwen.

Het leidt tot een reeks voorstellen die ieder voor zich een vuistdik rapport zouden rechtvaardigen. De eerste inschatting is dat niettemin snel tot daden kan worden gekomen die ook in de samenleving ('op straatniveau') waarneembaar zijn. Deze eerste serie voorstellen is geënt op de gedachte 'We gaan het gewoon doen en we vertrouwen erop dat we in geval van nood onderweg de route kunnen aanpassen'. Dat noemen we 'DBA's': Direct Besluiten en Aanpakken.

Daarna zetten we een aantal punten op een rij die denklijk meer voorbereiding vergen voordat ze tot zicht- en voelbare actie leiden. Deze punten dopen we 'Vraag Verdere Uitwerking', kortweg VU's.

Direct Besluiten en Aanpakken (DBA)

Hier en daar is 'overmaken' (na een al dan niet uitputtende en gedegen berekening van het gewenste of benodigde bedrag) al wat nodig is om in stand te houden of stimuleren. Op andere punten is nog wat nader overleg met betrokkenen nodig om te komen tot een zinnige bijdrage.

- **Gemeenschapshuizen en culturele centra tegemoetkomen voor schade in 2020**

Te beschouwen per accommodatie waar de exploitatie in het gedrang komt. Het kalenderjaar 2021 is nog niet voorbij, dus daar worden nu nog geen besluiten in genomen. Wel wordt al een eerste inschatting gemaakt. Daarnaast speelt op het moment van schrijven nog onzekerheid over in hoeverre de NOW en TVL worden toegekend. Er wordt zekerheidshalve enige ruimte gehouden in de post onvoorzien (verderop in dit document).

- **Versterken van de voorzieningen voor buiten sporten, spelen en bewegen**

In lijn met de eerder vastgestelde sportbeleidsplannen willen we inwoners stimuleren meer te bewegen en sporten. De coronacrisis heeft andermaal aangetoond hoe zwaar de gezondheid van elke inwoner weegt. Iedereen moet gratis op eigen gelegenheid kunnen sporten. We gaan de middelen voor speeltuintjes (voor kinderen en jeugd) verruimen om ook voor volwassenen toestellen te plaatsen die sport in de openbare ruimte mogelijk maken. Van speeltoestellen voor de jeugd tot robuuste fitness toestellen in parkjes, plantsoenen en andere groenvoorzieningen.

- **Leefstijlinterventies inzetten**

In het verlengde van het vorige punt willen we onder meer Cool+ uitbreiden, het programma dat beoogt mensen tot bewegen aan te zetten. We verbinden de acties die we in dit kader doen aan de sportakkoorden en het nog af te sluiten Fit-akkoord.

Daarnaast willen we een bonus instellen voor verenigingen die hun accommodatie rookvrij maken. Zo werken we aan een rookvrije generatie, boeken we gezondheidswinst en zetten we de middelen uit het sportakkoord in op een uitdagende manier die clubs in beweging kan en moet brengen.

- **Noodfonds voor schrijnende gevallen**

Kinderen in ontwrichte gezinnen, ouders die het gevoel hebben te falen, koppels wier relatie uit de rails liep maar die gedwongen onder hetzelfde dak bij elkaar bleven. We moedigen het vinden van gezond verstand-oplossingen aan, ook als deze op het eerste gezicht buiten de lijntjes kleuren. We durven willekeur toe te laten, zij het door mensen op wier inschattingsvermogen we leerden vertrouwen. We laten niet gebeuren dat mensen en kinderen in nood vergeefs aankloppen.

Professionals die in de ABG-gemeenten direct contact hebben met inwoners moeten de schrijnende gevallen die ze in hun werk tegenkomen acuut kunnen en mogen oplossen. Ook als de behoeften buiten reguliere kaders en afspraken vallen of als er een doorbraak georganiseerd moet worden.

Deze lijn is in Gilze en Rijen al ingezet met het HvB-project [Maatpact](#). Deze structuur kunnen we met behulp van de ter beschikking staande middelen tijdelijk uitbreiden naar Alphen-Chaam en Baarle-Nassau.

- **Goede ideeënfonds (pot voor zowel burger- als 'professional'-initiatieven)**

Heb je een goed idee? Zoals het crossbaantje voor de jeugd aan de Gilzeweg in Chaam? Creëren van een duurzamere samenleving? Extra halfpipe voor de skatebaan in Rijen? Vergroten van veerkracht? Versterken van het vestigingsklimaat? Filmavond in Cultuurcentrum Baarle? Bevorderen van kansengelijkheid? Ontmoetingen of activiteiten voor minder eenzaamheid, of kwetsbare groepen uit hun isolement te halen. Initiatieven die bijdragen aan inclusie (het makkelijker maken voor mensen met een beperking).

Giet het in de vorm van een concreet idee, laat even weten wat je van plan bent, stem wat je wilt doen indien nodig af met omwonenden en belanghebbenden en ga het maar dóen. Maak het, leg het aan, bestel het, regel het. Als het enigszins bijdraagt aan de doelstellingen en (bestaande) uitdagingen binnen de ABG-gemeenten zijn we er snel voor te winnen. Sterker: we betalen (mee). (Hieruit ontstaat idealiter een vliegwieleffect. Een paar leuke initiatieven vanuit bevolking en verenigingsleven van de juiste aandacht voorzien brengt anderen op ideeën.)

- **Extra inzet van verenigingen aanmoedigen**

Verenigingen die nieuwe of andere activiteiten ontwikkelen die ten goede komen aan fysieke en mentale gezondheid van onze inwoners willen we aanmoedigen. Verenigingen die extra kosten maakten om hun aanbod in de coronaperiode door te laten gaan, stellen we schadeloos. Voor verenigingen die het door corona zonder onze hulp niet redden leveren we maatwerk.

- **Impuls voor gezamenlijke initiatieven ondernemers**

Gezamenlijke initiatieven van lokale ondernemers kan in samenwerking tussen en met financiële steun van de gemeente. Zo ondersteunen we de lokale economie en creëren we meer mogelijkheden waar het doel een breder belang treft. Dit zal in Gilze en Rijen en Baarle-Nassau via de lokale ondernemersfondsen verlopen. Alphen-Chaam wordt dit zonder ondernemersfondsen mogelijk gemaakt.

- **Tijdelijk extra steun voor dorpsteams en -verbinders**

In onze gemeenschappen wonen en werken nu al mensen van wie we weten dat ze weten wie waaraan behoefte heeft. Ze zien, horen en voelen waar extra inspanningen hun vruchten afwerpen en lopen nu te schrapen met budgetten die steeds nét niet toereikend zijn. Ontzorg deze vrouwen en mannen.

We stellen een serieus bedrag ter beschikking waar deze mensen zonder gedoe en rompslomp de komende jaren over mogen beschikken – op is op.

We sluiten ook hieraan bij de bestaande opgave en investeren op de bestaande structuren, we starten géén gloednieuwe projecten. Onze dorpsteams en -verbinders hebben vaak goede ideeën die direct ten goede komen aan onze inwoners. We gunnen hen de vrijheid deze uit te voeren.

- **Verenigingsondersteuning**

Helpen van verenigingen bij het aantrekken, enthousiasmeren en opleiden van bestuurders en andere vrijwilligers. Voor de sportvereniging is dit al onderdeel in de sportbeleidsplannen en sluit dit aan bij de clubkadercoaching. De noodzaak is echter breder, ook voor andere verenigingen, denk bijvoorbeeld aan de culturele verenigingen en de scoutings.

- **Onvoorzien**

We weten niet wat we niet weten. Per week, maand of seizoen kunnen situatie, maatregelen en de gevolgen veranderen. Een deel van Rijksmiddelen kan in reserve worden gehouden voor eventuele onvoorzienigheden in het komende jaar. Het college kan dan snel reageren op ontwikkelingen. Verder lopen er nog trajecten zoals een belronde van gastheergemeente Tilburg met alle bedrijven die bij KvK geregistreerd staan, ook in de ABG gemeenten. Deze inventarisatie is op het moment van schrijven van dit stuk nog niet afgerond. (Het eerste beeld was niet zorgwekkend.)

- **Nationaal Programma Onderwijs (NPO)-geld**

In het financieel overzicht waarmee we de besprekingen met de diverse stakeholders begonnen, waren ook de NPO-gelden opgenomen. Deze bedragen en de besteding ervan volgen een eigen traject, in overleg en samenwerking met het onderwijs maar buiten deze 'boost'.

Momenteel zijn de gesprekken over een zinvolle aanwending van de NPO-bijdragen nog in volle gang. De uitkomsten laten nog even iets langer op zich wachten maar zullen in verbinding staan met de LEA's, de lokale educatieve agenda's.

Vraagt Verdere Uitwerking (VVU's)

De nu volgende voorstellen vragen een wat langere adem en meer uitzoek- en voorbereidingswerk voordat ze 'uitvoerbaar beleid' mogen heten. Een deel heeft maar zijdelings met corona te maken en/of is minder incidenteel van karakter dan waar de Rijksmiddelen voor in het leven geroepen lijken.

- **Dialogotafels met ondernemers en verenigingen.**

Verenigingen en ondernemers met elkaar in contact brengen om onderling na te gaan wat ze voor elkaar kunnen betekenen. Inprikken op denkkraft en enthousiasme van ondernemers en verenigingsbesturen om maatschappelijke vraagstukken eens goed te doordenken en wellicht zelfs op te lossen.

Goede ondernemers en bestuurders zijn in staat out of the box te denken en zien in tegenslag uitdagingen en in verandering kansen. Met hen van gedachten wisselen over hoe 'eenzaamheid', 'verveling' of 'woningnood' aan te pakken zijn, kan zowel hen als inwoners, verenigingen, andere ondernemingen, wethouders en raadsleden inspireren en op weg helpen. Concrete voorstellen kunnen vervolgens altijd verder uitgewerkt en uitgevoerd worden.

- **Praat over wat je écht dwarszit.**

Corona en de gevoelens van onmacht die ermee gepaard gaan maken tongen lossen, zo stelden veel gesprekspartners vast. Het leek menigeen gedurende de periode die achter ons ligt aanmerkelijk minder moeite dan voorheen te kosten om zielenroerselen, vertwijfeling en wanhoop met anderen te delen. Op zichzelf is openheid over waar je je zorgen over maakt per definitie een goede zaak. Het voorkomt dat mensen ellende opkroppen en het gevoel krijgen dat zij de enige zijn die het even niet ziet zitten. Het kan de moeite waard zijn te onderzoeken hoe deze ervaring van openheid te bestendigen. Kun je als gemeente bijdragen aan het scheppen van een omgeving waarin het taboe op 'het even niet meer zien zitten' wegvalt? Hoe dan, waar dan, met wie dan? Dit vraagt verdere uitwerking. Zowel nieuwe ideeën als al bestaande programma's kunnen het doel naderbij brengen: maak mogelijk, praat met elkaar, normaliseer wat normaal is (als in: problematiseer het niet te snel), leg oprecht onderling betekenisvol contact.

- **Stageplekken, ervaringsplekken en banen (aan te vullen door andere participanten);**

Bedrijfsleven, lokale opleidingen en azc's kunnen elkaar helpen bij het kweken van zelfvertrouwen en taal- en cultuurkennis bij statushouders, jongeren, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en al wie zich aan zijn lot overgelaten heeft gevoeld. Creëer stage- en ervaringsplekken en vraag ervaren senioren als begeleiders, 'creëer' banen voor wie daar al aan toe is. We zetten een campagne op en gaan daarmee naar alle lokale bedrijven.

Tot slot

De colleges menen dat snelheid en vertrouwen soms voorrang verdienen op alles van tevoren heel precies uitkienen, doorrekenen, uitkauwen – en daar uit onzekerheid zeker kosten voor maken. Ze stellen de gemeenteraad voor op voorhand voor lief te nemen dat hier en daar een euro op barre grond zal vallen. Dat is een risico dat ze bereid zijn te nemen en waarvan ze vinden dat het opweegt tegen de zekerheid van het verhogen van kosten waar alleen externe onderzoekers en plannenbedenkers en -schrijvers beter van worden.

Na besluitvorming zullen de voorstellen snel in de gemeentelijke organisaties een plek vinden om vlot ten uitvoer te worden gebracht. De gemeenteraad wordt uiteraard op de hoogte gehouden bij de reguliere P&C producten en tussentijds indien daar aanleiding voor is.

